

WELZIJN
WONEN
ZORG

SAMENLEVINGSOPBOUW
Brussel

Opgroeien

brussels
platform armoede

Verlag zoekconferentie 'Brusselse gezinnen met kleine kinderen in precaire leefomstandigheden'

Werkbare formele en informele Brusselse sociaalwerkpraktijken

21 januari 2021
Microsoft Teams
Inclusief Brussel

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
1. Plenaire sessie deel 1 – Observatorium voor gezondheid en welzijn Brussel	3
Cornelis Kint over de Brusselse welzijns- en gezondheidscontext.....	3
2. Werkgroepen – goede praktijken en beleidsaanbevelingen.....	5
Thema 1: Verbinding organiseren tussen gezinnen in precare leefomstandigheden, de brede leefomgeving en de hulpverlening.....	5
Verbinding - Werkgroep 1.1	5
Verbinding - Werkgroep 1.2	8
Thema 2: Kindperspectief in beeld houden in begeleiding van gezinnen in precare leefomstandigheden	11
Kindperspectief - Werkgroep 2.1	11
Kindperspectief - Werkgroep 2.2	13
Thema 3: Vitale coalities tussen formele en informele actoren	16
Vitale coalities - werkgroep 3	16
Thema 4: Initiatieven voor duurzame huisvesting voor gezinnen in precare leefomstandigheden	19
Huisvesting - werkgroep 4.1.....	19
Huisvesting - werkgroep 4.2.....	21
3. Plenaire sessie deel 2 – Wetenschappelijke reflecties door Michel Vandenbroeck en Wim Van Lancker	26
Michel Vandenbroeck (UGent).....	26
Wim Van Lancker (KU Leuven)	27
4. Vervolgtraject.....	29

1. Plenaire sessie deel 1 – Observatorium voor gezondheid en welzijn Brussel

Cornelis Kint over de Brusselse welzijns- en gezondheidscontext

Sociale gezondheidsdeterminanten

Er zijn twee soorten sociale gezondheidsdeterminanten. De structurele determinanten worden bepaald door de context (politiek, sociale zekerheid, woningmarkt ...) en de socio-economische situatie (inkomen, beroepsstatus, opleiding, toegang tot rechten ...). De intermediaire determinanten worden bepaald door toegang tot gezondheidszorg, materiële levensomstandigheden, sociale omgeving, gezondheidsgedrag. Die determinanten zijn bepalend voor de gezondheid.

Armoede

33% van de bevolking leeft onder de armoederisicogrens in Brussel, een hoog aantal in vergelijking met Vlaanderen. De inkomens in Brussel zijn zeer ongelijk verdeeld. In het centrum van Brussel is er de arme sikkkel. De hoge inkomens bevinden zich in de periferie. Er wordt ingeschat dat de armoede is gestegen als gevolg van corona.

Huishoudens zonder inkomen uit arbeid

Het huishoudinkomen heeft een groot effect op de gezondheid en ontwikkeling van kinderen. 23% van de kinderen van 0 tot 17 jaar groeit op in een gezin zonder inkomen uit arbeid. Een grote groep daarvan is éénoudergezinnen. Slechts een derde van alleenstaande ouders is aan het werk in Brussel. 86% van de éénoudergezinnen zijn vrouwen.

Sociale (onder)bescherming

“ Sociale onderbescherming betekent elke situatie waarin iemand zich bevindt die – om welke reden ook – geen gebruik maakt van het openbaar aanbod van rechten en diensten waarop hij aanspraak zou kunnen maken.”

= iemand die geen gebruik maakt van het openbare aanbod van rechten en diensten

Non take-up & sociale uitsluiting

Non take-up kent verschillende oorzaken:

1. Persoon kent de rechten niet of kent/begrijpt de juiste informatie niet. Dat komt vaak door de digitale kloof, moeilijk taalgebruik ...
2. Persoon vraagt het recht niet aan. Dat kan door negatieve ervaringen, stigma, waardigheid ...
3. Persoon kent het rechten heeft het aangevraagd, maar heeft geen toegang, krijgt het recht niet. Dat kan zijn door complexe criteria, voorwaarden, administratieve processen ...
4. Verantwoordelijkheid bij sociaal assistent of andere tussenpersoon: die biedt het recht niet aan aan iemand die er wel voor in aanmerking komt. Vaak door gebrek aan kennis, tijd of beoordelingsvermogen.
5. Uitsluiting: een nieuwe vorm van sociale onderbescherming met meer en meer beperkingen op vlak van sociale rechten. Wanneer iemand niet meer in aanmerking komt voor een bepaald recht door een wijziging van de voorwaarden of van de situatie van de begunstigde.

Schoolachterstand

9% van de leerlingen in het secundair onderwijs heeft een schoolachterstand van minstens 2 jaar. Er is veel verschil tussen gemeentes en het loopt een beetje gelijk met het gemiddeld inkomen van de gemeenten.

Huisvesting en woonbuurt

Iemand met een leefloon spendeert bijna 70% van zijn budget aan de huur van een woning. Het comfort en kwaliteit van de woningen laten vaak te wensen over. De woonbuurt heeft ook een invloed, bijvoorbeeld Sint-Pieters-Woluwe heeft veel groen en ruimte, Sint-Joost-ten-Node kent kleine oppervlakten en weinig groen.

Toegang tot gezondheidszorg

Gezinnen die moeilijk rondkomen moeten vaak medische zorg uitstellen om financiële redenen.

Sociale gezondheidsongelijkheden

Een aantal vaststellingen:

- Gezinnen met 0 inkomens hebben vaker te kampen met doodgeborenen of kinderen die overlijden in hun eerste levensjaar.
- Kinderen in lage inkomens moeten meer gebruik maken van pediatrie of neonatologie.
- Laagste inkomens hebben 46% meer risico op diabetes
- Levensverwachting: personen die opgroeien in een gemeente met laag socio-economisch niveau hebben een lagere levensverwachting.

De Brusselse uitdaging

Armoedebestrijding kan door herverdeling van inkomens, tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, toegang tot rechten en diensten. De impact van armoede op gezondheid kan verminderd worden door betere toegang tot gezondheidsdiensten en preventiebeleid. Omgekeerd kan de sociale impact van een slechte gezondheid verminderd worden door arbeidsinschakeling en betere toegang tot uitkeringen en tegemoetkomingen.

2. Werkgroepen – goede praktijken en beleidsaanbevelingen

In het eerste deel van de zoekconferentie zochten de werkgroepen naar goede praktijken die precare gezinnen beter kunnen ondersteunen en het welzijnswerk kunnen versterken. Welke praktijken zijn werkbaar? Er zijn acht werkgroepen in vier thema's. Elke werkgroep geeft eerst een opsomming van de goede praktijken die er al zijn in Brussel. Daarna selecteren ze er een aantal die andere organisaties ook kunnen toepassen.

Daarna gingen de werkgroepen aan de slag om beleidsaanbevelingen te formuleren. Wat kunnen organisaties én de politiek concreet doen om de goede praktijken te implementeren? Maar ook: wat moeten ze níet doen? Elke werkgroep formuleert de *do's* en de *don'ts* voor het beleid van organisaties en voor de politiek.

Thema 1: Verbinding organiseren tussen gezinnen in precare leefomstandigheden, de brede leefomgeving en de hulpverlening

Verbinding - Werkgroep 1.1

Begeleider: Emma Janssen (Brussels Platform Armoede)

Verslagnemer: Kathy Jacobs

Aanwezig: Baetens Katrien (Kind en Gezin), De Ridder Bram (Vrienden van het Huizeke), Huybrechts Katleen (Crisismeldpunt, CAW Brussel), Jacobs Kathy (Beleidsmedewerker Opgroeien/Kind en Gezin), Kačiu Shqipe, Lambrechts Anne (Elmer, bestuurder HVK Brussel), Mendoza Marisa (schoolpoortwerker, Sint-Lucas – samen met 2 mama's), Nys Kristien (Kenniscentrum Gezinswetenschappen)

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- De **Zorgtafels** in het kader van zorggarantie en zorggarantie werf 2 werden opgestart in 2020. Door met vele partners samen te zitten, kunnen we komen tot concrete oplossingen.
- **Inlooppaatsen of permanenties, en outreachend werken** zijn belangrijk. Door huisbezoeken te doen en zelf naar de plaatsen gaan waar mensen zich bevinden, kunnen we vindplaatsgericht werken. Bijvoorbeeld:
 - Asielzittingen in combinatie met outreachend werk in de centra voor asielzoekers.
 - Permanenties in kinderdagverblijven met focus op kwetsbare gezinnen zijn een goede manier om kwetsbare gezinnen te bereiken.
- Diverse **brugfiguren** spelen een belangrijke rol, bijvoorbeeld schoolpoortwerkers en gezinsondersteuners. Een toelichting van de werking van de brugfiguren aan de schoolpoort:
 - Toelichting van een *ouder (1)*: "De brugfiguren linken naar diverse diensten, ze kijken samen naar bijvoorbeeld papieren, naar contact met leerkrachten ... indien het moeilijk is om alleen te doen. Ook zaken die niet met school te maken hebben, kunnen we vragen. Voor heel verschillende dingen kunnen we bij hen terecht. Ik zou niet weten wat te doen zonder hen."
 - Toelichting van een *oudergroep*: De oudergroep komt een keer per maand samen met de bedoeling om van elkaar te leren. Het is een bottom-upwerking. Ouders komen met hun bekommernissen en moeilijkheden naar de *chitchat* en wisselen uit over hoe ze de verschillende zaken aanpakken. Ze trachten ook info te geven over grondrechten (bijvoorbeeld de wijzigingen rond studietoelage).

- Toelichting van een *ouder (2)*: Ze vertelt hoe belangrijk de steun voor haar was, toen ze aantal jaren geleden op school toekwam en niet de taal sprak. De directie was ook heel toegankelijk: de moeilijkheden worden opgenomen, ze werd doorverwezen en er zijn oplossingen gevonden, die voor haar dochter en voor zichzelf heel goed werken.
- Samenwerking tussen het **Lokaal Loket Kinderopvang** en de **hele kinderopvangsector** in Brussel in functie van toegankelijkheid voor kwetsbare gezinnen.
- De algemene werking van **CAW Brussel**, maar ook specifieke werkingen zoals team **Outreach**, team **Ketjes BXL**, en het **Crisismeldpunt** als brug om een cliëntenoverleg of zorgtafel te garanderen.
- **Het inloopteam** van Huis der gezinnen met een link naar de brede school, CB-werking K&G, ONE en WGC: door vrij intensieve samenwerking met diverse partners, kunnen ze de link leggen voor ouders en ze wegwijs maken in meer gerichte gezondheidsondersteuning. Er is ook aandacht voor **ontmoeting** en er is de link naar het **wijkgezondheidscentrum** waar het medische aspect kan optreden.
- Nog een aantal andere praktijken werden genoemd maar niet verder toegelicht, zoals:
 - **JAC** en **TEJO** (voor jongeren)
 - **KOALA**-werking
 - Het project **Born in Brussels**

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- **Outreaching** en **vindplaatsgericht** werken
- Case management
- De werkvormen **'toeleiden'** en **'warme doorverwijzing'**. Warme overdracht is belangrijk, ook binnen organisaties, op maat van het betrokken gezin.
- Dat hangt samen met **continuïteit**: als vertrouwensfiguur kan je makkelijker inspelen op de noden die je hoort en ziet bij de ouder en van daaruit de verbinding maken. **Continuïteit** betekent dat je constant en continu aanwezig bent, dat je tijd kan maken voor mensen, vertrouwen kan winnen.
- **Aanklampend** werken is zeker belangrijk in de werking van het crisismeldpunt.
- Op **laagdrempelige ontmoetingsplaatsen** moet men ervoor zorgen dat ontmoeting en groepsaanbod mogelijk zijn.
- **Permanenties** als onderdeel van onthaal. Het Lokaal Loket doet bijvoorbeeld permanentie in het Huis van Kind. Ze zijn 'op bepaalde tijdstippen aanwezig', niet omdat ouders op afspraak moeten komen maar net wel om binnen te kunnen lopen. Men ziet in permanenties graag dezelfde personen. Men is beschikbaar op momenten dat ouders hun vraag willen en kunnen stellen.

1.3 Samenvatting

De belangrijkste praktijken zijn goede **toeleiding**, **outreaching** werken is een belangrijke manier om mensen te bereiken, opvolgen van **case management**, **continuïteit** garanderen en overdracht. Daarnaast ook een betere samenwerking tussen de twee taalgroepen vanuit de politiek en ook tussen de regeringen. De middelen moeten op een langere termijn toegekend worden om continuïteit te verbeteren.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE

- De randvoorwaarden om outreachend te werken zijn **tijd, middelen, mobiliteit en flexibiliteit**.
- Binnen de organisatie is een **visie** op outreachend werken nodig, zodat iedereen er een gemeenschappelijke betekenis aan geeft en iedereen het op dezelfde manier toepast. Binnen die visie definieer je ook hoe je te werk gaat. Het aspect van **continuïteit** moet daar zeker in zitten. Iedereen moet kennismaken met de methodiek en die ook toepassen.
- De taalopdeling in Brussel is een drempel. We zouden gezinnen moeten kunnen toeleiden naar een organisatie waar de taal geen relevantie heeft. Die opsplitsing in talen zou er niet mogen zijn. Het onderscheid tussen Kind & Gezin en ONE is voor gezinnen op zich weinig relevant. We moeten streven naar **samenwerking** in plaats van concurrentie. De taal is nu soms zelfs een reden om een gezin niet op te volgen. Er dus nood aan betere samenwerking tussen de **gemeenschappen**.
- Voor de aanwezigheid van brugfiguren en om outreachend te werken, is **samenwerking** met de **vindplaats** belangrijk, bijvoorbeeld de school. Het feit dat de school het project meedraagt, maakt de communicatie gemakkelijker. Het is belangrijk om 'het mandaat' te hebben om te kunnen en mogen werken, en daar een functie op te nemen.
- In de ondersteuning is tijd nodig: in 15 min moet je verhaal doen, dat is niet mogelijk. Het is belangrijk om op het **tempo** van de mensen zelf te **ondersteunen** (zie ook hier link met vertrouwen/continuïteit).

POLITIEK

- Ook hier zijn **tijd** en **middelen** belangrijk om in te zetten op continuïteit en **duurzaamheid**, niet enkel kortdurende projecten.
- **Samenwerkingen** tussen verschillende regeringen met het oog op collectiviseren en structurele oplossingen zoeken.
- De individuele verantwoordelijkheid zorgt voor maatregelen vanuit een individueel schuldmodel. Ook hier moeten het belang van **institutionele** en **maatschappelijke verantwoordelijkheid** naar voren geschoven worden. Inzetten op structurele oplossingen en drempels wegwerken.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE

Niet in de plaats van de ouders werken, maar juist samen met hen stappen nemen. De trajecten lopen soms over jaren. Zoek pas oplossingen op het moment dat de drempels en vragen zich aandienen. Ga naast de cliënten staan en neem niet over.

POLITIEK

- In de lijn van registraties en verwachting van 'arbeidsmarkt'-gerelateerde tussenkomsten, is er meer aandacht voor 'welzijn' nodig.
- Niet enkel een focus op 'activering' van gezinnen
- Middelen niet projectmatig inzetten, maar wel langdurig.

2.3 Samenvatting

We hebben rond **outreaching** werken gewerkt. We hebben nog gepraat over het belang van outreachend werken en een definitie ervan. Een betere samenwerking tussen de 2 taalgroepen vanuit de politiek en ook tussen de regeringen. De middelen moeten op een langere termijn toegekend worden om continuïteit te verbeteren.

Verbinding – Werkgroep 1.2

Begeleider: Barbara Goethals (Brussels Platform Armoede)

Verslaggever: Ivan Pauwels

Aanwezig: Freia Peeters, Anahit Petrosian, Kristien Raemdonck, Miet Vanbeckevoort, Veerle Vervaeke, Lutgard Vrints

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- **Brugfiguren** die aansluiten bij gezinnen en de brug leggen naar het aanbod, zijn voor deze doelgroep ontzettend belangrijk. Zij helpen de gezinnen over **drempels** van het niet weten, niet kennen van je rechten. We hebben op het terrein heel **diverse invullingen** van die rol: door vrijwilligers, door professionals of door een tandem van beide. Het is belangrijk dat deze mensen ook **outreaching** kunnen werken (vindplaatsgericht) en dat ze ook voldoende **tijd** krijgen. Op die manier kunnen ze intensievere trajecten met mensen doorlopen en worden ze deel van het broodnodige netwerk van de ouders, zoals in het onderzoek geschetst werd.
- **Gezinsgericht** buurtwerken in de vorm van kleuterclub en kidswerking, ouders die meewerken en meedenken.
- **Thuisbezoeken** door vrijwilligers die deel worden van het netwerk van een gezin.
- **Intervisiegroep** van Opgroeien Brussels: zeer actief in ondersteuning Romagezinnen met jonge kinderen, vindplaatsgericht werken met Romagezinnen.
- Team **Ketjes BXL** werkt op maat bij verontrusting in gezinnen met jonge kinderen. Ze gaan warm toeleiden naar rechten en diensten, netwerken uitbreiden (zowel formele als informele), en een hulpvraag hebben is niet nodig, we ontdekken die samen.
- Nog een aantal andere zaken werden genoemd maar niet verder toegelicht, zoals:
 - Werken met **ervaringsdeskundigen**
 - **KOALA**
 - **inloophuis** en **speeltheek**

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- **Brugfiguren**, eventueel in tandem met ervaringsdeskundigen
- **Thuisbezoeken** door vrijwilligers
- **KOALA**: activiteiten voor ouders en kinderen + kinderopvang
- **Gezinsgericht** buurtwerken
- **Vindplaatsgericht** werken (bijvoorbeeld met Romagezinnen)

1.3 Samenvatting

Het is belangrijk om actief **naar de gezinnen toe** te stappen. De werkmethode van **brugfiguren** is meerdere keren teruggekomen met een aantal variaties. Dat kunnen professionals zijn, in tandem met een ervaringsdeskundige werken, soms zijn het vrijwilligers. **Vindplaatsgericht** werken, en actief toestappen naar situaties waar mensen zich bevinden, werden ook aangehaald. Werken via initiatieven waar de ouders op afkomen, **gezinsgerichte buurtwerking** waar mensen naartoe gaan omwille van activiteiten, zo kan je ook mensen bereiken in hun leefwereld en de brug leggen. Als voorbeeld geven we de KOALA-activiteiten waarbij ouders en kinderen activiteiten doen terwijl ook kinderopvang aangeboden wordt. Zo worden mensen bereikt en toegeleid.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
<ul style="list-style-type: none">• Voorzie voldoende middelen en personeel. Wees je ervan bewust dat dit een zeer arbeids- en tijdsintensieve doelgroep is• Investeer in draagvlak voor de aanbodsvormen zodat de veldwerkers ondersteund worden en geen éénpersoonseilandjes binnen de werking worden. Als dat gebeurt, verliezen ze perspectief op ondersteuning.• Verzeker continuïteit tegenover de gezinnen. Dat is moeilijker als je met vrijwilligers werkt. Professionele invulling is essentieel, vrijwilligers zijn extra.• Als je werkt met vrijwilligers, zorg voor goede professionele omkadering en vorming.• Erken ervaringsdeskundigen als professionals.• Politiseer signalen vanuit het werkveld.	<ul style="list-style-type: none">• Wees transparant over wat je wil bereiken en over hoe je dat wil doen. Overleg over dat laatste met zij die in het veld staan.• We spreken over rechtentoekenning, maar laten toe dat er nog mensen bestaan die geen rechten hebben. Heb respect voor grondrechten, voor kinderrechten.• Outreaching werken mag ook een opdracht worden voor openbare besturen; OCMW's kunnen toch ook niet echt goed hun job doen als ze niet zelf 'naar beneden komen' en mee kijken of formuleren en procedures ook in de praktijk werken?• Nodige budgetten voorzien om dit mogelijk te maken.• Verstevigen van sociaal zekerheidsnet voor iedereen en sociale zekerheid updaten.• Structureel stem van werkveld en mensen in kwetsbare situatie betrekken bij beleid.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
Taken hulpverlening uitbesteden aan vrijwilligers. Toeleiden naar hulpverlening is niet enkel 'meegaan'.	Structurele kaders hulpverlening laten invullen vanuit vrijwilligerswerk.

2.3 Samenvatting

Op niveau van de organisatie is het zeker belangrijk dat er **tijd** en **middelen** voorzien worden om effectief te investeren. Alle praktijken die opgesomd worden zijn heel tijdsintensief en vragen veel personeelsuren. Er moet ook voldoende **draagvlak** zijn en **ondersteuning** vanuit het team, zodat brugfiguren en outreachers niet eenzaam zijn. **Continuïteit** is ook belangrijk, maar dat is moeilijker als je werkt met vrijwilligers. **Professionele** invulling van die praktijken is essentieel. Werken met vrijwilligers kan interessant zijn maar een vrijwilligerswerking is eigenlijk aanvullend op zaken die professioneel zouden moeten gebeuren. Vanuit de politiek wordt aangestuurd om zaken van

structurele hulpverlening in te vullen vanuit het vrijwilligerswerk, maar dat zou niet mogen. Er wordt vaak aangestuurd op vrijwilligerswerk terwijl dat niet altijd aan te raden is. Het is ook een *don't* aan organisaties om hulpverlenende taken uit te besteden aan vrijwilligers. Als er zaken toch door vrijwilligers gebeuren moet dat genoeg omkaderd zijn en moeten die **vormingen** krijgen. Ook **ervaringsdeskundigheid** moet verankerd worden in organisaties en die ervaringsdeskundigen mogen als professionals worden gezien. Het moet een bewuste keuze zijn van de politiek om intensieve vormen van werken te ondersteunen. Automatische rechtentoekenning en een herdenking van ons sociaal zekerheidsstelsel zijn ook aan bod gekomen. Een update van het stelsel zoals het vandaag bestaat om de grondrechten van iedereen te garanderen.

Thema 2: Kindperspectief in beeld houden in begeleiding van gezinnen in precare leefomstandigheden

Kindperspectief – Werkgroep 2.1

Begeleider: Ann Van Malderen (CAW Brussel)

Verslagnemer: Annelies Boddin

Aanwezig: Annelies Boddin, An Bruggeman, Lucas Coppesmette, Anne-lynn De Bondt, Rozelien De Mot, Lies De Smedt, Griet Demeestere, Jochen Devlieghere, Katja Fournier, Ingrid Lanckmans

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- Een voorbeeld uit team **Ketjes BXL**: ze gaan bewust tien minuten met het kind spelen en de aandacht richten op kind.
- **CGGZ Kruidtuin** werkt aan interactie tussen ouders en kinderen.
- Zorggarantie met **zorgtafel** met heel veel partners en vanuit verschillende perspectieven. Multidisciplinair werken met het kind centraal.
- Bij **CKG Sloebernest** is er duobegeleiding met een buddy voor het kind.
- CLB's moeten **vertrekken vanuit het kind/siblings**. De beleving van het kind wordt soms 'vergeten' in crisissituaties.
- Bij **Nasci Schaarbeek** speelt 1 persoon met de kinderen en ze geven info aan mama's over voorlezen, spelen ... Er is een kinderbegeleider aanwezig en ze werken multidisciplinair. Ze leggen verschillende perspectieven samen.
- Bij **Baboes** (Huis van het Kind) en het **Huis der Gezinnen Anderlecht** mogen kinderen gewoon kind zijn en andere kinderen ontmoeten. De begeleiding heeft aandacht voor het kind en ontmoeting tussen ouders.
- **Sociaal tarief bij kinderopvang** is een heel sterk middel om jonge kinderen toch structuur en ondersteuning te bieden. Het is een manier om sociaal zwakkere gezinnen te ondersteunen zodat het kind gewoon ook kind kan zijn.
- **WAQ** in Molenbeek heeft kinderateliers en vakantiestages voor kinderen.
- **Jongerenwerking** en **duobegeleiding** in thuisbegeleiding en begeleidingstehuizen.
- **Een stagiaire meenemen op huisbezoek** en elk een ander aspect van spelen aanbieden (en de ouders hier ook in betrekken).

- Zelf **reminders** in de **agenda** zetten rond speelplein bijvoorbeeld, om dit voor ouders te structureren.
- Interne casusbesprekingen van Kind & Gezin met de focus op het kind, maar ook multidisciplinair werken en met meerdere functies in 1 gezin samenwerken.

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- **Thuisbegeleidingsdiensten en duobegeleidingen**
- **Zorgtafels** vanuit de zorg voor het kind, waar je kan nadenken met verschillende actoren buiten je organisatie.
- **Outreaching** werken
- **Casusbesprekingen** bij Kind & Gezin met focus op het kind en een multidisciplinaire blik.
- Sterk inzetten op **ouder-kind-interactie**, bijvoorbeeld op ontmoetingsplaatsen voor ouders én kinderen, met begeleiding.

1.3 Samenvatting

Bij organisaties zoals Nasci, Baboes, kunnen zowel ouders als kinderen aanwezig kunnen zijn, informeel en zonder druk. Het zijn **ontmoetingsplaatsen** waarbij hulpverleners, ouders en kinderen kunnen in gesprek gaan en observeren. Ook de praktijken waar gewerkt wordt met **duobegeleidingen** zijn goed. Enerzijds is er een **hulpverlener** die aandacht heeft voor noden van **ouders** en anderzijds een **hulpverlener** die aandacht heeft voor **kinderen**. We noemden het voorbeeld van Ketjes BXL, waar op huisbezoeken expliciet tijd wordt gemaakt om met het kind te spelen. Ze nemen zelfs speelgoed mee. Het kan een stagiair of een vrijwilliger zijn.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteun duobegeleiding en multidisciplinair werken door, voorzie tijd, middelen en personeel om dit toe te passen. • Casusbespreking met collega's en overlegmomenten, intervisies (ook tijd daarvoor voorzien), eventueel experts erbij betrekken. • Zorg dragen voor de hulpverleners. • Voldoende voeling houden vanuit de organisatie met de praktijk. • Voldoende balans houden tussen registratie en het effectieve werk: niet enkel cijfermatig werken maar de tijd nemen om kwalitatief en integraal te werken. Kwaliteit boven kwantiteit. Zoeken naar een gebruiksvriendelijke registratie en ICT-ondersteuning om de administratieve last lager te houden. • Tijd krijgen om innovatief te denken. • Budgetten voorzien voor tolken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen van de frontlinie met aangepaste budgetten. • Luisteren naar sociale innovatie • Alle kinderen zien, niet enkel als slogan • Politiek moet keuzes durven maken rond kwetsbare groepen. • Signalen hogerop blijven doorgeven (zorgtafels, ketjes, ...). • Resultaten van deze conferentie en dergelijke initiatieven laten doorstromen. • Meer onderling overleg organiseren tussen politiek en werkveld en adviserende functie vanuit onderzoek/wetenschap. Overlegtafels tussen onderzoek, hulpverlening en beleid. • Blijven op dezelfde nagel kloppen, niet opgeven. Blijven aangeven wat de noden zijn, blijven aanmeldingen doen en dit blijven melden als het niet loopt, niet opgeven. Als individuele hulpverlener met casus blijven,

zorgt voor een stilzwijgen van deze problematieken, doelgroep, ...

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE

- **Niet enkel cijfers willen halen**
- Vermijd tijdsdruk en voorzie tijd voor opvolging, voorbereiding en toeleiding.

POLITIEK

/

2.3 Samenvatting

Voorzie **budgetten** op organisatieniveau zodat we met genoeg **personeel** kunnen werken. Je hebt tijd en mensen en middelen nodig. Geef ook aandacht aan **tolken**. Verminder de **administratieve** lasten. Wat zijn de meest gebruiksvriendelijke systemen? Niet te veel tijd steken in registratie, maar die registratie is wel belangrijk. Cijfers zeggen niet altijd alles en geven een enorme tijdsdruk. Maak tijd vrij om hulpverleners te ondersteunen door **casusoverleg** maar ook door experts uit te nodigen, en te investeren in intervisies.

Multidisciplinair werken aanmoedigen, is een must om met kinderen en gezinnen te werken. De politiek moet aandacht hebben voor elk kind, maar in de praktijk zien we dat bepaalde doelgroepen niet gezien worden. Mensen zonder wettig verblijf hebben ook kinderen. Organisaties moeten ook blijven **signaleren** waar het structureel misloopt. Een zoekconferentie zoals deze is een goed voorbeeld. Waarom niet wat meer **overleg** organiseren tussen onderzoekers, hulpverleners en beleids mensen?

Kindperspectief – Werkgroep 2.2

Begeleider: Anita Meesschaert (Opgroeien)

Verslagner: Ingrid Lanckmans

Aanwezig: Anita Meesschaert, Ingrid Lanckmans, Katrien Lauwereys, Lieve Maesmans, Rebecca Thys, Simonne Vandewaerde, Kathelijne Vangheluwe, Tina Vervloessem, Melanie Zonderman

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- **Laagdrempelige activiteiten** voorzien voor ouders samen met hun kinderen, bijvoorbeeld praatgroepen voor ouders en kinderen. Regelmatig **contact** met andere kinderen en gezinnen om het sociaal isolement te doorbreken en met andere kinderen te spelen. Op wijkniveau ouderschapsprogramma's voorzien en nadenken over ouderschap, helpt om kinderarmoede te voorkomen want kinderarmoede is gezinsarmoede.
- **Stapsteen** (vrijwilligerswerking) gaat met **twee vrijwilligers** naar een gezin in armoede. Een van de vrijwilligers kijkt specifiek naar alles wat speelt bij de kinderen. Dat is ook een soort duowerking. **Duobanen** kunnen ook met een sociaal assistent en een ervaringsdeskundige.
- Op teamvergadering op vaste momenten begeleiders bevragen rond kindperspectief. Tijdens intervisies een **rollenspel** met verschillende perspectieven, een begeleider neemt rol van het

kind op en denkt na over het kind.

- **De schoolpoortwerking** van de Vrienden van het Huizeke appeleert ouders op hun betrokkenheid van kinderen, aan de school.
- In de wachtzaal van Kind & Gezin komen veel mensen samen en er is goede toeleiding. Vrijwilligers zien heel veel hoe mensen met kinderen omgaan.

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- **Laagdrempelige ontmoetingen** faciliteren. Er zijn voldoende ontmoetingsplekken waar dit georganiseerd kan worden. Baboes, oudergroepen, zelforganisaties, centering pregnancy (cfr. Born in Brussels) en centering parenting: met de vraag 'wat is er voor jullie belangrijk en wat hebben jullie nodig in de opvoeding van jullie kinderen?' **Praatgroepen** vertrekken vanuit de noden van de ouders: wat hebben zij nodig om hun kinderen te begeleiden als ouder? Praten over ouderschap, ook samen met kinderen.
- **Sociaal isolement** doorbreken, ruimte creëren voor kinderen, spelen met kinderen, een basishouding.
- **Duobaan** als belangrijke good practice, bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige met maatschappelijk werker of 2 vrijwilligers om elk vanuit een perspectief in het gezin te werken, waarbij iemand focust op het kind.
- **Kinderen bevragen** (afhankelijk van leeftijd) en observeren, vertrouwensband uitbouwen, spelen met kinderen, zijn een belangrijk deel van de **begeleidershouding**. Het betrekken van externen om na te denken over gezinnen, kan helpen om het kindperspectief te versterken.
- Gezinnen ondersteunen en kansen geven. Niet enkel de focus op opvoeding maar wel een integrale benadering
- Contextbegeleiding is belangrijk, maar niet in de enge betekenis van wat het betekent in de jeugdhulpverlening. Wel in de betekenis van een samenwerken met de context (ook vanuit de idee dat kinderarmoede gezinsarmoede is).

1.3 Samenvatting

De **begeleiding** van ouders is belangrijk door hen samen te brengen en te **praten** over ouderschap en ontwikkeling van kinderen. Maar dat betekent ook dat het kind zelf bevroegd wordt vanuit het perspectief van het kind zelf, en dat je vragen stelt en nadenkt om dat ook voorop te houden. Wat kan je doen in deze situatie voor dit kind? Al kan je het niet allemaal oplossen, probeer toch naar het kind zelf kijken. Een basishouding van een vertrouwensband om zelf met het kind contact te maken en te spelen en te zorgen dat het kind uit sociaal isolement geraakt en met andere kinderen kan spelen, plekken heeft om ondersteund te worden en kind te zijn ondanks de moeilijke situatie van de ouders.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
<ul style="list-style-type: none">- Houd het armoedebestrijdingsperspectief vast en blijf dat vertalen naar het beleidsniveau.- Vormingen, trainingen en opleidingen afstemmen op het kindperspectief.	<ul style="list-style-type: none">- Houd een langetermijnperspectief aan in plaats van korte projecten.- Lokale overheden maken een beleidsplan rond kinderen: wat willen ze voor hun kinderen?

- Gericht **netwerken** op plaatsen waar ouders samenkomen, ook buiten de evidente plaatsen (bv. geloofsgemeenschappen, zelforganisaties)
- Tijd en kwaliteit **staan voorop in plaats van kwantiteit.**
- Er moeten ook organisaties zijn die **bottom-up** werken en een stem geven aan ouders en kinderen.

- Kom eens meedraaien met de organisaties, ga in dialoog.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE

- Niet enkel focus op kwantiteit, maar ook op kwaliteit.
- Probeer niet alles alleen te doen, zorg voor tijd om te netwerken en voor reflectie
- Draag zorg voor de hulpverleners, zodat ze geen superstress hebben.
- Ga niet betuttelend te werk.

POLITIEK

- Neem geen maatregelen die het individueel schuldniveau bevestigen.
- De regelgeving is soms tegenstrijdig.
- Vermijd een verknijpte visie, zorg voor een langetermijnvisie.
- Werk minder legislatuur-gepland, werk wel langer en breder.
- In het asiel- en migratiebeleid worden kinderen als aanhangsel gezien. Hun kinderrechten mogen niet ondergeschikt zijn aan het migratiebeleid.

2.3 Samenvatting

Het gaat om tijd maar ook om **kwaliteit**. Voldoende **opgeleid** zijn en ruimte hebben voor intervisie en reflectie, is belangrijk. Hoe kan je mensen empoweren? Hoe kan je participatief werken? Hoe kan je iedereen meekrijgen?

Voor de politiek is een grote **collectieve visie** nodig, over legislaturen heen en over overheden heen. De tegenstrijdigheid tussen domeinen en overheden kan weggewerkt worden. **Kinderrechten** mogen niet ondergeschikt worden aan andere domeinen. Vermijd het discours over **individueel schuldniveau**.

Thema 3: Vitale coalities tussen formele en informele actoren

Vitale coalities - werkgroep 3

Begeleider: Olivia Vanmechelen (Kenniscentrum WWZ)

Verslagnemer: Rudy De Cock

Aanwezigen: Florence D'haenens, Kris Gysen, Lisette Hendriksen, Sarah Meys, Kris Roels, Nicole Mondelaers, Jannelore, Rudy De Cock, Olivia Vanmechelen

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- **La Pile St Gilles** is een burgerinitiatief om stroom betaalbaar te maken. De hoge energiefactuur kan goedkoper door zich te verenigen. Dat is een heel succesvol initiatief. Het is wel heel moeilijk om burgerinitiatieven te vinden als je zelf niet van de wijk bent! **Verbinding** met de **wijk** of de **gemeenschap** is belangrijk! We moeten ook opletten met het feit dat energie en middelen niet dezelfde zijn bij informele actoren! Maar de oplossingen zitten vaak bij informele spelers.
- Kennis en informatie circuleren vaak via het eigen netwerk en informele contacten. Door gebruik te maken van **sleutelfiguren** of **bruggenbouwers** kunnen we die verbinding maken tussen het informele netwerk en reguliere actoren. Bijvoorbeeld een '**ontmoetingsbeurs**' met sleutelfiguren, informele initiatieven, de doelgroep én reguliere actoren: kennismaking, uitwisseling, informatie.
- **Buddy's** kunnen fungeren als 'wijkmeesters': mensen van de wijk die als sleutelfiguur optreden en anderen kunnen begeleiden in het formele traject. Zij kunnen mensen die niet vertrouwd zijn met de reguliere werkingen, meenemen. Ze zijn een grote hulp voor nieuwkomers. Ook professionals kunnen buddy's zijn. Zowel in informele als in het reguliere traject kunnen buddy's een rol hebben.
- We erkennen van de waarde van de **vrijwilliger** op zich en van de aanwezigheid van een steunende vrijwilliger!

1.2 Samenvatting

Hoe maak je die verbinding tussen formele en informele actoren? Uit een aantal projecten bleek dat als je niet van de wijk bent, als je niet die voeling hebt, het niet evident is om de informele praktijken te vinden en ermee in contact te treden. **Sleutelfiguren**, **bruggenbouwers** en **buddy's** kunnen die verbinding maken. De praktijk van de buddy's is informeel maar kan ook vanuit een professional komen. Een professional kan ook een buddy zijn en kan bijvoorbeeld met nieuwkomers op weg gaan om vertrouwen op te bouwen en verbinding te maken.

Naast die verbinding tussen formele en informele actoren hebben we ook de **waarde** van de **vrijwilliger** op zich benadrukt, los van die relatie met het reguliere veld. De kracht van de ondersteunende vrijwilliger in de ondersteuning van gezinnen met jonge kinderen. Daar willen we zeker op verdergaan.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE EN POLITIEK

- Maak deel uit van elkaars Raad van Bestuur of andere **bestuursorganen**.
- Door **samenkomsten** te organiseren tussen formeel en informeel sociaal werk, kunnen we verbinding maken. Bijvoorbeeld: **overlegtafels** op gemeenteniveau (of op een andere schaal).
- Verbinding kan ook ontstaan door **burgerinitiatieven** binnen te brengen, te laten deelnemen aan de activiteiten van de reguliere werking, samen invulling geven aan het aanbod, in de actie gaan. Dat is meer dan alleen kennismaking.
- De opmaak van een soort flexibele **sociale kaart**, met de puzzel van informele en formele initiatieven. Maar: formele actoren moeten bereid zijn hun **netwerk te delen**. Het moet ook een interactieve kaart zijn, omdat burgerinitiatieven komen en gaan. Het informele landschap is meer dynamisch. Maar hoe starten we daarmee? Is een digitale omgeving mogelijk? Hoe stimuleer je die bereidheid om het eigen netwerk te delen? Het gaat niet zozeer om adressen, wel om relaties die je opbouwt.
- Maak de **expertise** en **ervaringsdeskundigheid** van informele krachten zichtbaar. Geef ze een plaats in reguliere werkingen via aanwerving.
- Geef een megafoon aan **burgerinitiatieven**. Die laatste zijn een ideale gesprekspartner om drempels zichtbaar te maken. Het zijn ook zij die in de praktijk tekorten opvangen.
- **Buddy's** kunnen de schakel zijn tussen gezinnen en het formeel en informeel sociaal werk.
- Formele sociaalwerkpraktijken kunnen ook actief werken met **vrijwilligers**.
- Er kunnen subsidies ingezet worden voor een **gezamenlijke netwerkfunctie** over verschillende partners en teams, organisatie-overschrijdend, zowel professionele organisaties als burgerinitiatieven. Dat kan versterkend zijn voor uitwisseling, doorstroom van informatie, realisatie van het aanbod ...
- Informele organisaties horen niet in de rol van experts te staan, dus zoek naar **samenwerking**: de brug moet vooral gemaakt worden van het informele naar het reguliere, en niet omgekeerd doorverwijzen naar informele initiatieven.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE

Met een werking over heel Brussel is het onhaalbaar om de lokale context te kennen.

POLITIEK

Tijd en ruimte om in te werken in de buurt en de context.

2.3 Samenvatting

We zien vanuit de professionele organisaties dat we veel beroep doen op **burgerinitiatieven** als het aanbod in de reguliere sector te beperkt is. Zij bereiken vaak kwetsbare groepen die de formele kant niet bereikt. Het is interessant om een **betere kennis** te hebben van al die informele organisaties. En hoe kunnen we dat doen? Een heel concreet idee: in Sint-Gillis is een overleg tussen formele en informele organisaties binnen de gemeente. Het zou handig zijn als er een **sociale kaart** was. Iedereen kent wel een aantal organisaties. Als we die nu samenbrengen zouden we toch tot een sociale kaart kunnen komen. Maar heel die samenwerking met burgerinitiatieven steunt op persoonlijke relaties van elkaar goed kennen, die kan ik vertrouwen, die werken goed ... Hoe kunnen we die kennis delen? Het is een moeilijke zoektocht.

Misschien moeten we een project doen, een soort netwerkfiguur die in de verschillende organisaties doorloopt en die samenbrengt, maar daar zijn geld en middelen voor nodig. De burgerinitiatieven hebben het recht om door te verwijzen naar ons en wij moeten samenwerken met hen, we moeten niet louter samenwerken met de burgerinitiatieven.

Thema 4: Initiatieven voor duurzame huisvesting voor gezinnen in precare leefomstandigheden

Huisvesting – werkgroep 4.1

Begeleider: Angela van de Wiel

Verslagnemer: Els Galle

Aanwezig: Angela van de Wiel (samenlevingsopbouw), Els Galle, Frank Vanbiervliet (Bruss'help), Decooman Inge (BON), Filip Deseure (CAW Brussel)

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- Samenwerking tussen organisaties en sociale verhuurkantoren, naar het voorbeeld van Lhiving. **Lhiving** werkte samen met **sociale verhuurkantoren** en ze hadden huisvesting ter beschikking voor precare gezinnen. Het voordeel was dat een begeleidingsdienst zoals Lhiving vertrouwen schept. Maar de sociale verhuurkantoren stellen meer en meer condities, dat is niet evident. Het is een goede praktijk wanneer er een goede kwalitatieve begeleiding is door een andere organisatie.
- De **verhuis- en huurpremies** zijn niet evident, want er zijn veel voorwaarden, bijvoorbeeld de grootte van kamers. Daarnaast ook het **statuut** van alleenstaande of samenwonende, dat zou geen impact mogen hebben op de uitkering. In die dingen zit al een oproep naar het beleid.
- **Immo-fixers** zijn mensen die een appartement zoeken tegen betaling, via. Vaak mensen uit de eigen gemeenschap. Zij overtuigen eigenaars om gezinnen een onderdak te geven. In het **wooncafé** van Caristas helpen vrijwilligers in permanenties met het zoeken naar huizen op de **privémarkt**. Er zijn ook **lijsten** van woningen op de privémarkt die beschikbaar zijn. **Vluchtelingenwerk** had een website waarbij privéverhuurders hun woning konden afficheren die bereid waren om aan asielzoekers te verhuren. Er zijn dus wel wat initiatieven om toegang tot de privémarkt te faciliteren. Daarnaast moeten we wel huisjesmelkerij aanpakken, en tegelijk opletten dat het aanbod niet wegvalt.
- Er zijn ook allerlei initiatieven tot **samenwonen**. Bijvoorbeeld:
 - Kologa: nieuwkomers en Brusselaars die samenhuizen
 - **Buddysysteem** van Singa: met begeleiding samenwonen
 - **Woonbox**: in grote leegstaande gebouwen worden modulaire appartementen geïnstalleerd door Samenlevingsopbouw.
- **Leegstand** wordt benut in het voorbeeld van Woonbox (zie boven), maar ook een ander voorbeeld: OCMW Brussel en Communa werken samen en investeren in leegstandprojecten. Ook voor mensen zonder papieren!
- **Mensen zonder papieren** kunnen terecht in kraakpanden, de Vrienden van het Begijnhof, en in de leegstandprojecten van OCMW en Communa (zie boven). Convivial helpt mensen die net asiel kregen aan een eerste woning.

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- 1) Goede begeleiding naar wonen toe is een cruciale factor

2) Leegstand gebruiken

3) Samenwonen

1.3 Samenvatting

Huisvesting is een van de meest acute problemen waar men mee wordt geconfronteerd. Het is niet evident om als organisatie daar een antwoord op te bieden omdat daar een grote rol ligt voor de **overheid**. Dat maakt het moeilijk om echt naar goede praktijken te gaan omdat het zo'n omvangrijke problematiek is met vaak schrijnende verhalen. Een aantal voorstellen naar het beleid toe hebben we wel geformuleerd. Maar wat waren dan de goede praktijken? Dat ging dan over praktijken die sterk inzetten op **begeleiding**, dat kwam steeds terug. Praktijken die inzetten op **samenwonen** (bijvoorbeeld projecten waarbij samenwonen gecombineerd wordt met mensen in een stabiele situatie en mensen in precare situatie), en projecten waarbij **leegstand** benut wordt voor tijdelijke huisvesting.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
<p>Wat is er nodig om van leegstand gebruik te maken?</p> <ul style="list-style-type: none">- Om het logistiek aan te kunnen, zijn personeel, flexibiliteit en middelen nodig.- Kijk meer over de grenzen van de eigen organisatie en bouw een netwerk van lokale antennes. Het beleid moet deze netwerken en samenwerkingen ondersteunen.- Brede coalities in het middenveld kunnen druk zetten op het beleid!- In coronatijden kan overvloedige kantoorruimte gebruikt worden voor tijdelijke bezettingen (met financiële ondersteuning van de overheid).	<ul style="list-style-type: none">- Zorg voor een duurzame subsidiepolitiek.- Samenwerkingen tussen de drie gemeenschappen en tussen Frans- en Nederlandstalige actoren zijn nodig. Er is meer ambitie nodig, en die ambitie moet gedragen worden door de verschillende gemeenschappen.- Het statuut van alleenstaande of samenwonende zou geen impact mogen hebben op je uitkering.- De overheid moet financiële ondersteuning bieden voor projecten rond leegstand.- Er zijn ook middelen nodig voor begeleiding. Vaak zijn er wel middelen voor het bouwen, maar niet voor begeleiding. Investeer dus in die begeleiding.- Maak het aanbod toegankelijk voor mensen zonder wettig verblijf.- Geef organisaties de kans om lege kantoorruimtes te gebruiken, en financiële ondersteuning.- Ondersteun netwerken en samenwerkingen.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
/	<ul style="list-style-type: none">- Wachtlijsten voor sociale huisvesting

- Uithuiszettingen werden gestopt bij de eerste coronagolf maar werden daarna weer opgestart.

2.3 Samenvatting

De politiek moet **middelen** voorzien, ook voor **begeleiding** en niet alleen voor bouwen. **Leegstand** moet nuttig gebruikt worden in Brussel. **Mensen zonder papieren** moeten ook toegang hebben tot projecten en initiatieven. Die toegang moet verzekerd blijven.

Huisvesting - werkgroep 4.2

Begeleider: Nico Martens

Verslagnemer: Herwig Teugels

Aanwezig: Fiona Timmermans- Vrienden van het Huizeke; Geneviève Van Wassenhove – Centrum integrale gezinszorg Vogelzang; Margarita Wilson – CAW Brussel Sonja Ertejee; Melanie Zonderman – Kinderen op de Vlucht; Ronnie Tack – Samenlevingsopbouw Brussel; Hilde Geurts – Welzijnszorg; Maaïke Fobelets – Erasmushogeschool; Nico Martens - Samenlevingsopbouw Brussel; Herwig Teugels - Kenniscentrum Welzijn, Wonen, Zorg

DEEL 1: GOEDE PRAKTIJKEN

1.1 Praktijken die goed werken – een opsomming en toelichting

- Er zijn verschillende goede praktijken die het Housing First-principe volgen. Bijvoorbeeld:
 - **Opvangproject Hotel Maria** in Anderlecht. Hier kunnen gedurende een aantal maanden mensen worden opgevangen. Het betreft vaak mensen die op straat leven. Tijdens die maanden wordt met hen een **perspectief** ontwikkeld en worden hun mogelijke **rechten** geopend en opgenomen. Hotel Maria inspireert zich op **Housing First**. Het geeft de mensen ook de kans om hun verblijfssituatie te **regulariseren**. Indien er geen verblijfsperspectief is, kan het voor de betrokkene een **adempauze** bieden.
 - **Infirmiers de rue** is gestart met deze **Housing First-projecten** en nu werken verschillende andere organisaties volgens hetzelfde principe, zo ook **Orbit**.
 - In Nederland werden gelijkaardige initiatieven opgezet met als belangrijkste doel een **pauze** in te lassen om mensen de **tijd** te geven op adem te komen en een plek te verwerven op de huisvestingsmarkt.
 - Er zijn heel wat gelijkaardige voorbeelden in andere gemeenten die eenzelfde soort project hebben of willen opzetten zoals Hotel Maria.
- Er zijn ook verschillende **samenwoonvormen** en **co-housingprojecten** waarbij intergenerationeel, **verschillende doelgroepen** samenwonen, en bewoners elkaar ondersteunen. Zo is er een **buddy-ondersteuning** van studenten die samenwonen met niet-begeleide minderjarigen of zijn er ouderen die instaan voor de ondersteuning van de kinderen van alleenstaande ouders of jonge gezinnen die boodschappen doen voor ouderen of ... In deze projecten is **begeleiding** mogelijk volgens de **vraag** van elke bewoner. Samenwonen zorgt vaak voor **kostenefficiëntie**, gemeenschappelijke kosten kunnen worden gedeeld; het maakt een **begeleidingsaanbod** makkelijker en efficiënter, men kan elkaar onderling versterken en komen tot goed **nabuurchap**. Belangrijk hierbij is dat samenwonen met verschillende mensen **niet bestraft** wordt en dat mensen bijvoorbeeld geen inperking krijgen van de **tegemoetkoming** die ze ontvangen. Concrete projecten zijn bijvoorbeeld:

- **Casa Viva** in de Muggenstraat
 - **Samenhuizen** en **Co-kot** in de Cellebroersstraat
 - **Les Trois Pommiers**
- Hoe zit het met **gezinnen** in slechte leefomstandigheden? Huisvesting zoeken voor **jongeren** met verblijfsvergunning of niet-begeleide minderjarigen zonder verblijfsvergunning is moeilijk omwille van hun situatie: jonge mensen hebben vaak niet de middelen om de gevraagde huurprijs te betalen. De **huurmarkt** is duur. Ze zijn geen graag geziene huurders. Dat geldt ook voor jonge (alleenstaande) ouders met kinderen. Veel alternatieven zijn er niet want de klassieke weg voor bijvoorbeeld sociale huisvesting duurt heel lang.
- Bij gezinnen met papieren die leven in slechte leefomstandigheden, waarbij de zorg voor kinderen in het gedrang komt, probeert men via de reguliere wegen aan huisvesting te komen door in te schrijven voor een **sociale woning** of zich aan te melden bij een **SVK**, door alle mogelijke premies aan te vragen, ... Deze mensen vallen uit de boot voor oplossingen uit het **informele circuit** omdat ze op het **formele hulpverleningsnetwerk** aangewezen zijn.
- **Zorggarantie** voor jonge kinderen (0-3jaar), waarbij uithuisplaatsing dreigt omwille van de slechte huisvesting van het gezin. **Ondersteuning** bieden die dat kan vermijden, kan bijvoorbeeld de betaling inhouden van bepaalde zaken die nodig zijn om de situatie te vermijden (bijvoorbeeld kosten van verhuis opnemen, huurwaarborg voorschieten, energiefactuur-schulden betalen). Of men kan bijvoorbeeld '**Les accompagnateurs dépanneurs**' aanspreken, een team van vrijwilligers die bij kwetsbare mensen thuis **herstellingen** doen.
- Als het om **financiële tegemoetkoming** gaat, is er **Vzw Lucia**. Lucia biedt jaarlijks financiële steun aan meer dan 200 families die in België wonen. Hierdoor worden gemiddeld een 500-tal kinderen beter gevoed en verzorgd, of ze zijn beter gehuisvest en lijden minder kou.
- Er zijn natuurlijk de gekende oplossingen als sociale huisvesting en SVK's, maar de **wachlijsten** zijn lang.
- Heel wat initiatieven richten zich op **mensen zonder wettig verblijf, bijvoorbeeld**:
- **Voyaach**: er worden gezinnen opgevangen om hun verblijfssituatie te regulariseren.
 - De **Begijnhofvrienden** financieren appartementen en bieden kans aan mensen zonder wettig verblijf om zelfstandig of in groep te wonen. Het is een informeel project; waarbij gezinnen een stabiele plek om te wonen krijgen ook al hebben ze geen verblijfsrecht. De gezinnen krijgen er voldoende tijd om te reflecteren op hun situatie en een toekomstplan uit te werken.
 - Er zijn de **tijdelijke bezettingen** voor en door mensen zonder wettig verblijf om te kunnen wonen in **leegstaande** gebouwen. Het is geen structurele oplossing, maar een informeel project dat door de mensen zelf worden getrokken. Het is op zich opmerkelijk dat de **formele sector vooral op de informele sector beroep moet doen** voor dergelijke oplossingen.
 - **Porte d'Ulysse**: opvang voor **transmigranten**: is goede praktijk maar op lange termijn geen structurele oplossing: vooral door vrijwilligers getrokken.
 - Deze **informele** initiatieven vullen het gat op dat het beleid achterlaat.

- Ten slotte zijn er een aantal tijdelijke oplossingen en transitconcepten. **Transitformules** kunnen **rustruimte** bieden voor mensen met een hulpvraag. Soms is huisvesting al voldoende opdat de meeste problemen kunnen worden opgelost en mensen terug tot rust komen.
 - **Woonbox** is een initiatief van Samenlevingsopbouw Brussel dat ondersteund wordt door de Brusselse regering. Het betreft het creëren van **tijdelijke** woningen - die zeer vlug (de)monteerbaar zijn - in grote **leegstaande** ruimten. Woonbox is een **modulair** systeem, dat telkens naar andere leegstaande ruimten kan verhuisd worden en waar gezinnen zonder huisvesting of thuisloze mensen onderdak kunnen vinden.
 - **Sociaal mobiel wonen**: is als het woonbox-concept maar dan op vrijstaande terreinen. Ook dit is een modulair systeem dat voor thuisloze mensen wordt voorzien.
 - Projecten met de **BBB+-formule**: bed, bad, brood + begeleiding. In Nederland gebeurt dit door de landelijke vreemdelingenvoorzieningen. Een gelijkaardig project van opvang en begeleiding was het project van CAW Brussel in de **Trierstraat**, waarbij opvang en begeleiding werd gegeven aan asielzoekers, vluchtelingen, ...

1.2 Welke goede praktijken zouden kunnen geïmplementeerd worden door de andere organisaties?

- **Samenwooninitiatieven** mogen niet bestraft worden
- **Wooncreatie** zorgt voor stabiliteit
- **Begeleiding**
- **Belangenbehartiging**

1.3 Samenvatting

We hebben een hele lijst van allerhande praktijken: **tijdelijke bezettingen, noodoplossingen**, tot meer initiatieven die meer **duurzaam** zijn.

DEEL 2: BELEIDSAANBEVELINGEN

2.1 Do's voor het beleid

Algemeen: wat zijn de belangrijkste eigenschappen van de goede huisvestingspraktijken?

Woningcreatie is voor de huisvestingsthematiek het belangrijkste. **Begeleiding** is ook een belangrijk aspect maar vaak wordt begeleidingsnood veroorzaakt door een gebrek aan huisvesting. Indien men meer inzet op goede, betaalbare huisvesting zouden zorg- of ondersteuningsvragen al minderen.

Spaar-en aankoopgroepen voor het verwerven van een eigen woning zijn een zeer nuttig instrument. Eigendomsverwerving is de voorbije jaren ook duur geworden; in combinatie met CLT blijft het wel een haalbaar instrument. Zoals **CLT** een rol kan spelen bij eigendomsverwerving, kan Common Ground – een nevenstructuur van CLT - dat bij het goedkoop aanbieden van huurwoningen.

Transithuisvesting is een goed instrument maar is geen definitieve oplossing. Mensen zijn vooral op zoek naar een definitieve woonplaats, naar perspectief op lange termijn. Een onderdak in een transitwoning creëert wel een periode van rust en reflectie om de eigen problemen beter aan te kunnen.

ORGANISATIE	POLITIEK
<p>Wat kunnen de organisaties daaromtrent doen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coalities smeden en niet op een eigen eiland blijven. Sterk samenwerken over de gemeenschappen en politieke families heen, is de boodschap. Cfr BBROW. Door coalities te smeden wordt onze stem beter gehoord en komen we tot betere resultaten. Daar is Woonbox een mooi voorbeeld van. - We moeten alles wat er bestaat bekendmaken. Het aanbod blijft te vaak onbekend. We moeten beter communiceren wat er bestaat en naar buiten treden met wat we doen. - Als sociale organisaties kunnen we de slapende financiële middelen die in de balans niet bestemd zijn, investeren in huisvesting voor de doelgroepen waar we mee werken. - Er zijn ook investeerdere die aan organisaties een aanbod doen en voor de welzijnssector woningen willen realiseren. - We moeten de continuïteit in hulpverlening garanderen. In welzijnsorganisaties is er een groot verloop van personeel. De continuïteit in hulpverlening - die onder druk komt staan door wissel van personeel - moet gewaarborgd zijn. Daartoe moeten we inzetten op het aantrekken van personeel uit Brussel zelf. - Niet opgeven, samen blijven ijveren voor huisvesting voor iedereen. 	<p>Wat kan de politiek daaromtrent doen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een groot obstakel is de lange wachlijst voor sociale huisvesting. Dit is een structureel probleem dat door overheid moet worden opgenomen. - Brussel wordt geconfronteerd met hoge huurprijzen, zelfs voor woningen die ondermaats zijn. De overheid moet ingrijpen op de huurprijzen of huurtegemoetkomingen voorzien voor kwetsbare burgers en gezinnen. - De overheid moet discriminatie op de huurmarkt tegengaan. Herkomst en taal zijn nog steeds discriminatoire factoren op de huurmarkt. - Inzetten op een (rechten)evenwicht tussen huurder-verhuurder. Vandaag is de balans niet meer in evenwicht omwille van de scheeftrekking van de huurmarkt. De rechten en plichten van verhuurder en huurder moeten duidelijk zijn, de belangen van beide partijen moeten gewaarborgd zijn. Het oprichten van een paritaire huurcommissie zou daartoe een instrument kunnen zijn. - De overheid moet de regelgeving voor samenwonenden aanpassen zodat verschillende mensen zich op eenzelfde adres kunnen domiciliëren en samenwonenden niet meer financieel gestraft worden als ze van een tegemoetkoming leven. - Politieke samenwerking over de niveaus heen is noodzakelijk. Een armoedebeleid is zagezegd de verantwoordelijkheid van verschillende excellenties, maar daardoor is het zo versnipperd dat het zijn daadkracht mist.

2.2 Don'ts voor het beleid

ORGANISATIE	POLITIEK
/	/

2.3 Samenvatting

Op vlak van organisaties is het belangrijk dat we **coalities** smeden tussen sectoren en over taalgrenzen heen. We moeten onszelf ook beter bekend maken, we weten niet wat er allemaal bestaat. **Slapende financiële middelen** kunnen we gebruiken om woning te creëren. Aandacht voor de **continuïteit** in de hulpverlening is belangrijk. Er zijn soms personeelwissels waardoor die continuïteit niet altijd is gegarandeerd. De politiek moet ingrijpen op de prijzen, bijvoorbeeld door een omkadering van **huurprijzen**. We zagen ook een onevenwicht tussen huurders

en verhuurders. **Samenwooninitiatieven** worden vaak afgestraft door regelgeving, er moet een regelgevend kader zijn daarvoor. Door versnippering is er soms een gebrek aan daadkracht.

3. Plenaire sessie deel 2 – Wetenschappelijke reflecties door Michel Vandenbroeck en Wim Van Lancker

Michel Vandenbroeck (UGent)

Vaak worden van onderuit oplossingen aangeboden voor problemen die structureel zijn, of die door grote structurele regelgeving geïmpacteerd worden. Wat van onderuit gebeurt, de *grassroot organisations*, is vaak het oplossen van problemen bij mensen die door de mazen van het net vallen. Dat noemt men vaak *sociale innovatie*.

Rechten van burgers kunnen nooit afhangen van de *goodwill* van mensen. Een recht kan alleen gehanteerd worden door de overheid. Daar zit een spanning: het zijn vaak vrijwilligers, organisaties die niet altijd de middelen hebben om structureel te werken, die toch rechten proberen te garanderen, terwijl rechten door een overheid gegarandeerd moeten worden. Maar dat stelt de vraag: hoe breng je die kennis over het werken met bepaalde problematieken, over structurele problemen, hoe breng je die op dat structureel niveau?

In het verleden hebben we een aantal notoire mislukkingen gezien op dat vlak, moeilijkheden die tonen dat het niet simpel is om inzichten van voorzieningen naar een structureel niveau te tillen. Bijvoorbeeld, de manier waarop men, met steun van de Vlaamse Overheid en de Koning Boudewijnstichting, via buurt- en nabije diensten de problemen van de toegankelijkheid van de kinderopvang probeerde op te lossen. Die diensten hebben kennis van werken met preciaire doelgroepen en kunnen die kennis overbrengen, maar we zagen dat dat tot weinig oplossingen geleid heeft in regelgeving en structurele drempels. De impact op de gewone voorzieningen van de kinderopvang bleef beperkt.

Een recenter voorbeeld: inloopteams met als bedoeling om mensen in moeilijke situaties toe te leiden en om een apart aanbod te voorzien, vaak in de vorm van groepsbijeenkomsten. Indien die 1^e doelstelling goed verwezenlijkt zou worden, namelijk toeleiding, dan is er geen nood meer.

Het is zeer belangrijk dat we het kindperspectief voor ogen houden. 2 collega's deden een onderzoek over ouderschap en kindperspectief in asielcentra. Ze stellen vast dat door de hele speciale en preciaire situatie van mensen zonder papieren met jonge kinderen, dat ouders vooral een beperkte agency en beperkte handelingsmogelijkheden ervaren. Voor heel veel dingen hebben ze toestemming nodig. Tegelijkertijd is de buitenwereld een samenleving waar steeds meer verwacht wordt van ouders. Niet gewoon goede ouders zijn, maar ideale ouders.

Er zit voor mij een risico aan die concepten van de duobanen. De ene kijkt naar de ouder en de andere naar de kinderen. We moeten opletten dat we niet denken dat het kindperspectief iets fundamenteel anders is dan het ouderperspectief. Dat is niet zo. Ouders willen het beste voor hun kinderen.

Ik was gefraspeerd door wat Rebecca vertelde over het contact met de school, het is het enige maatschappelijk domein waar de ouders komen. Dat is een deelname aan een maatschappelijk domein die gepaard gaat met veel angst. Daarin zien we goed wat er de laatste jaren veranderd is: de verwachtingen naar ouders zijn enorm toegenomen. Mensen van mijn leeftijd herinneren zich nog: 'ouders, bemoei u niet te veel met schooltaken van kinderen want dat is een domein van leraren'. Maar nu wordt daar veel verwacht van ouders, dat ze betrokken zijn op schoolprestaties en het schoolse leren van het kind. Voor de ene ouder is dat makkelijk dan de andere.

De valkuil van opvoedingsondersteuning is dat sommige ouders niet kunnen tegemoetkomen aan de verwachtingen, dus we gaan ze ondersteunen, maar daardoor versterken we juist die verwachtingen. Dat is een paradox. Hoe kunnen we die individuele ondersteuning en hulpverlening gebruiken om problemen weer te collectiviseren? Om ze weer gemeenschappelijk te maken? Vanuit die *grassroot organisations* dat terug collectief maken? Hoe kunnen we helpen om problemen weer te collectiviseren en problemen weer te politiseren? Hoe kunnen we organisaties helpen en hen een megafoon aanreiken die nodig is om op andere levels gehoord te worden?

Wim Van Lancker (KU Leuven)

Eerstelijnsorganisaties gaan op een slimme manier om met de schaarste waarin ze moeten werken en de moeilijke context. Van onderuit ontstaan er allerlei innovatieve praktijken die proberen er het beste van te maken, die schaarse omzetten in iets positiefs.

In deze zoekconferentie wordt gezocht naar oplossingen en worden cruciale vragen gesteld, waar helaas niet altijd een antwoord op bestaat. Ik denk wel dat het opzet waarbij informatie vanuit de praktijk naar boven stroomt, nuttig is. Vaak gebeurt het omgekeerde: onderzoekers onderzoeken iets en zeggen dan wat er moet gebeuren. Hier is het omgekeerd. Een kruisbestuiving van onderzoeksresultaten en praktijkvoorbeelden. De zoekconferentie stelt de juiste vragen vanuit de praktijk.

Ik geef een aantal voorbeelden vanuit mijn onderzoeksperspectief.

Zorgen voor nabijheid bij kwetsbare gezinnen door laagdrempelig en outreachend te werken. Dat is ook exact wat we zien in het onderzoek. Er is een shift in de praktijk. Eerst was het 'het welzijnslandschap is georganiseerd met voor elk probleem een aparte oplossing en men verwacht dat mensen komen naar de organisatie'. Maar veel mensen vinden hun weg niet naar de juiste hulpverlening. Dat heeft veel te maken met de klassieke manier van organiseren. Het idee van outreachen en van brugfiguren draait die logica om. We zien in de praktijk en in onderzoek dat dat werkt: nabij zijn, zorgen dat iemand naar de gezinnen toe gaat, dat je die gaat vinden. Proberen de kwetsbare gezinnen te identificeren. In hun eigen leefomgeving hen proberen bij te staan in een zoektocht, in het overwinnen van alle drempels.

Wat we nodig hebben is dat hulpverleners opkomen voor kwetsbare gezinnen. Dat ze niet aan de kant van de overheid staan, maar wel aan de kant van de gezinnen. De sociale advocaat van de gezinnen zijn om ervoor te zorgen dat ze die sociale rechten ook toegekend krijgen. Maar dat vereist dat we het outreachend werken sterker gaan ondersteunen en dat die mensen de mogelijkheden en de middelen hebben om de sociaal advocaat zijn. Meer middelen voor personeel en meer tijd en ruimte om met die gezinnen aan de slag te gaan. Daar knelt het schoentje. De druk op lokale besturen en op het lokale middenveld is alleen maar toegenomen. Men moet meer problemen gaan oplossen met minder tijd en minder middelen.

Bijvoorbeeld de historiek van het OCMW. Het is het sluitstuk en vangnet van een goed werkende welvaartsstaat, maar vandaag is het voor veel mensen de eerste en enige bron van hulp. Er is toegenomen vraag, maar er zijn geen toegenomen middelen. Het is cruciaal om te begrijpen waar we vandaag staan, waarom mensen gefrustreerd zijn. Dat bovenlokale, structurele niveau van sociale bescherming, zolang daar niet meer geïnvesteerd wordt, blijft het een beetje water naar de zee dragen. Ondanks alle innovatieve organisaties en praktijken, blijft het een moeilijke context waarin ze werken. Dat signaal moeten we blijven geven aan lokale besturen, regionale en federale besturen. Dat het een politiek probleem is en dat het gaat om maatschappelijke keuzes. Hoe gaan we zorgen dat die mensen in de eerste lijn beter ondersteund worden en dus meer ruimte krijgen om outreachend te werken?

Outreachers en brugfiguren kunnen buddy's of vrijwilligers zijn, maar we moeten ons bewust zijn van de gevaren. Outreaching werkt het beste als dat gebeurt door social professionals die zeer goed weten wat de sociale rechten zijn, die weten hoe je begeleiding moet geven. Kennis van sociaal werk en de sociale kaart zijn belangrijk. Vrijwilligers krijgen anders een hele grote verantwoordelijkheid terwijl die niet altijd de kennis of informatie of netwerk hebben om daar iets mee te doen. Je dreigt dus opnieuw meer frustratie te creëren omdat die vrijwilligers zelf op drempels botsen. Zie ook recente berichten over buddywerking waarbij nieuwkomers verplicht 40 uur moeten doorbrengen met een buddy. De vraag is: er zijn zoveel structurele problemen op te lossen, zoveel drempels. Gaan we die drempels weghalen bij nieuwkomers of gaan we die verplichte vrijwilligers inschakelen om die drempels te overwinnen? Zolang er zoveel structurele problemen zijn om op te lossen, schuif je die verantwoordelijkheid weer naar het individuele niveau. Zoals Michel ook aanhaalde bij de verantwoordelijkheid van ouderschap.

Een rode draad is huisvesting: een cruciaal probleem en mooie illustratie van die spanning tussen structurele vormen van beleid en meer lokale eerstelijnsvormen van dienstverlening en hulpverlening. Er is een zeer groot probleem van huisvesting en er is nauwelijks ondersteuning voor mensen die een huis moeten huren. Je botst op grenzen: je kan mensen wel proberen helpen, sociale rechten toekennen ... maar de oplossing kan je niet vinden op dat individuele niveau. We zagen een aantal voorbeelden waarbij hulpverleners hun eigen huis beschikbaar stellen voor kwetsbare gezinnen omdat ze het niet meer konden aanzien. Dat is hartverwarmend, maar dat is niet hoe het hoort. Je kan mensen wel helpen door ze sociale rechten te geven maar daarmee zijn structurele problemen nog niet opgelost. Er moet structureel aan gewerkt worden.

Als we nadenken over huisvesting botsen we ook op het probleem van samenleven en gezinsvormen. We moeten andere woonvormen verkennen, maar ons beschermingssysteem is nog ingericht op het idee van een klassiek gezin in een huis. Vaak is de situatie zo dat we moeten aanmoedigen dat mensen samenwonen, maar je wordt daar vaak voor afgestraft omdat je uitkering daar lager van wordt. De regelgeving is niet meer afgestemd op de groeiende diversiteit, zeker in de stedelijke context.

4. Vervolgtraject

Er zullen een aantal artikels op Sociaal.Net verschijnen in het kader van het rapport en de zoekconferentie. De leden van de stuurgroep Inclusief Brussel zullen ieder vanuit hun eigen invalshoek en mogelijkheden bekijken welke acties ze in gang kunnen zetten. Het Kenniscentrum WWZ schrijft een cahier waarin onderzoeksresultaten en beleidsvoorstellen worden samengevat.